

Akademie výtvarných umění v Praze

Studijní program Výtvarná umění

Ateliér Grafika 2

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ostří v očích čích? Tvých

The Scythe in the Sight of Yours

Vypracoval*a: Luděk Šofr

Vedoucí diplomové práce: prof. akad. mal. Vladimír Kokolia

Oponent*ka diplomové práce: Mgr. Noemi Purkrábková

Akademický rok 2023/2024

Ze široka „krajíce“ je moje práce o spojování se v krajině, o trvání a trávení s krajinou. Vždy je ta pracovní meditace předstupováním před *ono*, tedy jsme v opozici vůči druhé straně. Děje se tak v dlouhém trpělivém procesu v nás, ve smyslu té spojitě nádoby trávení trávicího traktu. S krajinou–zjevem, organismem–tělem jako určitým metabolismem sebeřízení. Přistoupení k obrazu je přistoupením ke krajině (před krajinu). Stojíme před obrazem, abychom skrze koncentraci obrazu našli koncentraci svou, abychom „nalezli“ společný čas a s ním sestávající společný tvar¹ jakožto určitou otevřenost komplexního tvaru s nímž přicházíme do kontaktu v rámci obrazu, jeho blízkostí a dalek. Obraz tvoří Motiv a prostředí Motivu tvoří celkový obraz potažmo Motiv samotný.² Přicházíme do kontaktu a *veškerá moje prostorová přemístění zásadně figurují v koutku mé krajiny ...*³, v koutku, do místa očí. „Naše“ krajina je místem žlabů, matric pokrytých prachem a mezi tenkých jako žiletky. Celé to tělo krajiny zaplnilo naše prohlubně, očníce, orgán očí v orgán společný. Vyhřeznutý archetyp krajiny v oku, trvání a mlčení v rámci ní, v rámci jejího ukazování. My jsme součástí krajiny jakožto horizont horizontů. Je to ukazování z očí do očí. Kromě toho, že to ukazování je světelné, tak je silně vzdušné, má své *pneuma*⁴. Stojíme čelem k dění *rázu*, ražení a zjišťujeme, že ony obrazové oči Motivu mají určitý směr, pohled potažmo tvář, tvářnost, pattern. Jsou místem sčítání „rámů“, krajů, hran, ostří uskutečňující (sebe) skrze pohled v určitém náznaku a zanechávající stopu, stopy.

Obraz je otevřený v čase, musí se strávit, abychom ho uviděli. Naproti tomu objekt rámuující tytéž stopy je otevřený v podobě struktur nástrojů (keramických konstrukcí), jakožto orgánů pohledu tzv. *organonů*⁵, *nástrojů sloužících*, jež jsou oním extenzivním spojením s krajinou. Skrze ně tvořím čidla nová do blízkostí očí diváka.

Moje práce kontinuálně rozvíjí téma Velkého Krajíce– matrice stěn žlabů, krajiny suché, vyprázdněné, ale stále živé. Velký Krajíc je břemeno kraje, krajiny. Je společným dílcem, začátkem společného trvání v krajině. Odkrojený krajíc je mým vědomě zvoleným závazkem, podílením se na Světě.

V diplomové práci se v sérii obrazů a objektů zaměřuji na uchopování motivů ostří⁶ krajiny, ostří v krajině, postup krajinou skrze nástroj kosy, směr a stvrzování pohybu jeho konáním. Vycházím ze zkušenosti „tahu“/ „rázu“ (pohybu) kosou. Skrze tuto zkušenost rámuji a uchopuji

¹ KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Filosofie živé přírody*. Praha: Herrmann, 1994. s. 107: „Synchronnost se mezi různými přirozenostmi uskutečňuje právě a jen v jejich setkání, v jejich společné události. O společný svět se vede zápas a podobně o společnou přítomnost. Ani přítomnost jediné přirozenosti není něčím pouze konstatovatelným, ale něčím, co se uskutečňuje a zakouší v otevřeném setkání.“

² KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Filosofie živé přírody*. Praha: Herrmann, 1994. s.46: „Pozadí je horizontem jevů. Okolí každé věci je horizontem té věci.“

³ MERLEAU-PONTY, Maurice. *Okolo a duch a jiné eseje. Teorie - Texty*. Praha: Obelisk, 1971. s.9.: „...a jsou přenášena na mapu viditelná.“

⁴ V běžné řeči starověkých Řeků užívané pro „van“, „vitr“ (doslovně jednotlivý náraz větru- závan) i dech.

⁵ KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Filosofie živé přírody*. Praha: Herrmann, 1994. s. 142- 143: „Tělesná, somatiská stránka živé přirozenosti byla dávno nazvána „organismos“. Běžné řecké slovo „organon“ znamená „nástroj“ nebo to, „co k něčemu slouží“. „Organismos“ slouží svému usilování, svému směřování a má takovou strukturu, že tato služebnost je v něm soběpodobnostně rozvrstvena na mnoha úrovních. Tak můžeme mluvit o končetinách jako o nástrojích pohybu nebo o jednotlivých vnitřních orgánech a každý z nich bude svoji roli uskutečňovat opět skrze nějaké jemu služebné vnitřní struktury, které jsou jeho součástí.“

⁶ Ostřím myslíme určitý tvar; tvar v pohledu.

místa⁷, prostředí čidel „*nástroje sloužícího*“, nástroje v jeho zjevnosti i omezenosti. Kosa jako „primitivní“ (elementární) tvar, tento „list“ ostří zasahuje (sahá do prostoru), zasahuje tím, že fakticky odkrajuje, že tvoří strukturu pohybu, tj. prostoří určitým směrem. Jde o synchronnost celým tělem, rytmickým postupem v prostoru krajiny. Je tedy určitým děním– prostořením uvnitř vnějšku společné sou-tvárnosti v rozprostraněnosti krajiny. Jsme stále tělesem v tělesu. Vstupování do prostoru má tedy mnohem širší rozměr. Nejenže je každý jednotlivý tah tahem tělesným pohybem v prostoru, ale také je i zásadně pohybem očním, zorným polem, přímým obzorem zornice sahající do plošin vzduchu spojitě nádoby krajiny. Je zkušeností před zrakem; zkušeností, která se stává zrakem, ostřím horizontu. Každý jednotlivý tah je tedy fakticky nosičem krajiny horizontů (kraje, krajíce, dílce), který není předem daný (není daností) ale je neustálým se-stáváním (vznikajícím a zanikajícím horizontem nás samých) *chóry*⁸; pobýváním v horizontu horizontů a v nich horizontů společných.

Neobyčejně účinným nástrojem ke studiu prostoru (a prostorů) se stala „alternativní teorie množin“⁹. Dle Vopěnky „vidíme kontinuum určitého tvaru“ čili *při pohledu se prvky pozorované množiny již nenacházejí před obzorem. Kontinuum, které vidíme, je však stopou, kterou po sobě tato množina zanechala na obzoru.*¹⁰ Náš vstup se děje v rámci pohledu, ostří nám nepatří, stane se projevem vnějšku, po nás zbyde „jen“ záznam v podobě stop vtištěných do částí krajin. Vstupujeme v pohledu (tedy se pohybujeme) neustálým propadáním se obzoru. Ocítáme se tak vždy v horizontu novém¹¹. Proto horizont není něčím očištěným, samotným, není jeden jediný, protože v každém dalším obzoru předstoupí horizont vždy jiný. Pro mě je klíčovým momentem, uvažovat o obzoru, horizontu metodologicky ve zkušenosti konání tahu kosou jakožto jevu tvořícím ostří (horizont¹²), které je namířeno naším směrem. Zároveň je jejím rysem od-kraj-ování (odebírání), postup v před, podetínání (projevu živého) a hlazení; to všechno celé jaksi naráz v těle krajiny.¹³

Je to schopnost dát vzniknout zjevu krajiny v pohledu a v pohybu vrstvit kraje horizontů (ostří), které jsou místy určitých předhorizontů a záhorizontů. Máme tu něco s čím přicházíme do setkání a v jistém smyslu lze označit onu metodu (pohybování se v prostoru) za způsob orientace; orientování¹⁴ se(sebe) vůbec.

⁷VOPĚNKA, Petr. Neviditelné reálné tvary, In Geometrie živého: Matematické modely morfogeneze - sborník přednášek. Praha: ZP ČSVTS při Fgú ČSAV, 1989. ISBN 80-02-99236-9. s.35: „Místa jsou místa v prostoru. Prostor je nejobsáhlejším místem; všechna ostatní místa jsou jeho částmi. Všechny možné tvary jsou tedy uloženy v prostoru. O možných tvarech různých těl rozhoduje prostor, a to tak, že jim poskytuje místa. Chceme-li studovat všechny možné tvary, musíme studovat prostor.“

⁸ Prostor, který lze proměnit v obývané území (prostranství, krajina, místo). Je událostí pohledu.

⁹ Teorii(ATM), kterou se zabýval matematik Petr Vopěnka a formuluje ji s filozofickým přesahem.

¹⁰ Ibid, s. 36- 37

¹¹ NEUBAUER, Zdeněk a ŠKRDLANT, Tomáš. Skrytá pravda Země: živly jako archetypy ekologického myšlení. Druhé, přepracované vydání. Praha: Malvern, 2021. ISBN 978-80-7530-291-5. s.161: „Horizontem lze označit mez, pomyslnou čáru na obzoru, rozhraní mezi dozírností (přehorizontím- tím co je před obzorem) a nedozírností (nacházející se za obzorem- záhorizontím).“

¹² Horizont- oddělující, vymezující, ohraničující

¹³ Je zasahováním do těla krajiny, potažmo do sou-tvárnosti těla světa.

¹⁴ KRATOCHVÍL, Zdeněk. Filosofie živé přírody. Praha: Herrmann, 1994. Srs. 97: „Schopnost orientace je schopností diváka světa, který umí zaujmout důležité hledisko (místo), který se umí podívat důležitým směrem, umí zahlédnout důležitý tvar. Právě ono zahlédnutí nějakého směru nebo tvaru jako důležitého pak umožňuje i orientované jednání, zápas o naplnění tvaru.“

Skrze organon jako nástroj oční, který je určitou „technologí“ pohledu; sloužící k modelaci živého; se snaží uchopit krajinu v setkání na elementární úrovni širších rovin souvislostí. Je to setkání zrakem, tedy pohledem. Pohled diplomové práce je rámován setkáním mezi-ostřím krajiny a ostřím naším. Ostřím stébla trávy s ostřím kovu.

Pohledem jsme již vklínění do struktur *krajiny kulturní* v zabezpečených plochách naší *orientace*. Z této situace vyplývá právě i orientace, jako příležitost pro nový pohled chóry horizontu¹⁵; určitého směru vydání se někam (orientace je taky nějak viděná); v rámci orientace přehodnotit naše limity přebývání a „...*naučit se pojímat nás samé jako konečné elementy v metabolickém kontinuu...*“.¹⁶

Došli jsme k nespočetným vydělení sebe z krajiny, ze světa, vydělení od sebe samých.¹⁷ „Místo abychom krajinu řídili, stávat se Virem znamená, že se sami staneme krajinou.“¹⁸ Paradoxně, vydělenost neznámá, že se ničeho nedotýkáme, že se nás nic nedotýká.

Naše limita je stále tím ostřím, které i přesto, že jde nějak vpřed je stále, a na to nezapomínejme, tím napraženým ostřím namířeným k nám, do našich očí.

Sami jsme orgánem uvnitř vnějšku potencialit horizontů. Nalézáním a navazováním vazeb setkání v terénu kontinuity pro nás znamená se-stávat ve společném trvání a trávení.

Oči jsou orgán, nejsilnější spojnice se Světem. Nebývá než se *vydat s našimi nástroji do terénu velkého vnějšku...*¹⁹. Vyjít do světa a navrátit se.

¹⁵ NEUBAUER, Zdeněk a ŠKRDŁANT, Tomáš. *Skrytá pravda Země: živly jako archetypy ekologického myšlení*. Druhé, přepracované vydání. Praha: Malvern, 2021. ISBN 978-80-7530-291-5. s. 161.: „*Horizont k zemi bytostně patří- k zemi v její chórické podobě krajiny, kterou lze procházet, kraje, v němž možno pobývat, území, které lze obývat.*“

¹⁶ LIKAVČAN, Lukáš. *Úvod do komparativní planetologie*. Přeložil Vít BOHAL. Praha: Display, 2022. ISBN 978-80-907883-7-4. s.114.: „Argumenty komparativní planetologie nás tedy nakonec vybízejí k úvaze, zda to, co se nepovedlo Glóbu, se může povést Zemi-bez-nás: naučit se pojímat nás samé jako konečné elementy v metabolickém kontinuu. Takového gesto by nemělo být vnímáno jako kladení odcizující překážky, ale jako příležitost k emancipaci.“

¹⁷ moderní západní civilizace

¹⁸ LIKAVČAN, Lukáš. *Úvod do komparativní planetologie*. Přeložil Vít BOHAL. Praha: Display, 2022. ISBN 978-80-907883-7-4. s.113

Možným vykročením je i koncept Viru se kterým přichází Elizabeth Povinelli, který rozvíjí *myšlení Figury Viru v Zemi- bez- nás* (Úvod do komparativní planetologie, Lukáš Likavčan)Ibid, s. 114 : „je zapotřebí zahodit přetrvávající imaginaci interitoriality, izolace a zapouzdření a vydat se s našimi nástroji do terénu velkého vnějšku po vzoru Virů jakožto tichých aktér, tedy tahat za nitky nahodilosti ve spiklenecké koalici s nepolapitelnými silami Země bez nás.“

¹⁹ Ibid, s. 114.

Literatura:

VOPĚNKA, Petr. (1988). Neviditelné reálné tvary. In Geometrie živého: Matematické modely morfogeneze - sborník přednášek. Praha: ZP ČSVTS při Fgú ČSAV, 1989. ISBN 80-02-99236-9.

KRATOCHVÍL, Zdeněk. Filosofie živé přírody. Praha: Herrmann, 1994.

LIKAVČAN, Lukáš. Úvod do komparativní planetologie. Přeložil Vít BOHAL. Praha: Display, 2022. ISBN 978-80-907883-7-4.

NEUBAUER, Zdeněk a ŠKRDLANT, Tomáš. Skrytá pravda Země: živly jako archetypy ekologického myšlení. Druhé, přepracované vydání. Praha: Malvern, 2021. ISBN 978-80-7530-291-5.

MERLEAU-PONTY, Maurice. *Okó a duch a jiné eseje. Teorie - Texty*. Praha: Obelisk, 1971.